

ja küsidi: „Iesa, kust see lõit on nii saanud?” Sinu isa vastas selle: „Laps, see on Jumalast nii targaste loodud, meie inimesed ei jõua seda õramõista!” Ja si sal oli õigus, sest Jumala käte tööd on nii suured ja arusaamatad, et inimlik tundmine neist aru otsa fätte ei wõi saada. Aga et meie Tema imetegudest ometi osastli aru saada wõlfsime ja seega Tema suurust ja tarlust enam ära tunda ja imelspanna, selle tarvis on ta meile mõistuse pähä pannud. Ja mõistuse abil on targad mehed sügawamale looduse salavõste sisse tungida püündud ning seal seda kirja lugeda katsonud, mis Ta alguses finna ära varjanud. Et enamat loomade sündimine ja signemine meie silma eest varjul on, sellepärast on ühe looma ilmale tulemine ka igale inimesele nagu üks uudis, üks imestamise wäärt sündimus, nagu ühe saladuse awaldamine.

Seda saab igamees ise õigeks tunnistama, kes kolme nädalalise emakana haendumise järele munast torraga targa ja osawa linnule nääeb wälja tulema, munast, mis meie silmale täitsa surnud näitas olema. Meie wõime linnu muna juures ijeäranise tergusega loomakese saamist ja sündimist tähele panna, sest et muna ka funktsiult wõib hauutada ja selle juures sündiwa loomakese seha suurenemist järk järgult tähele panna.

Juba 2000 aasta eest hõivas meie looduse õpetuse isu, Aristootel, kes Alessandri Suure koolmeister oli, kanamuna kollal elusündimist uurima; ja sest ajast saadik saavad määratumad munade hulgad teaduslike katsete tarvis ära pruugitud, nimelt veel sellest ajast saadik, kus näha on sadud, et linnu seha sündimise põhjustingimised need samad on, mis nad imetajate elajate ja inimesegi juures on. Et aga elajate munades liiga veikesed on ja nendega suurendamise lääsi (mikroskoopi) pruutimise juures waga ettevaatlik piab olema, sellepärast astus linnumuna nende asemel — ja meie wõime ütelda, et übegi looma igasilmapiigune lahwamise järk meile nii

tuttaw ei ole, kui lauapojalese oma. Selle peale waa-dates, ei ole need teadused mitte üksi looduse tundjate waraks jäänud, waid iqa ärssama waimuga inimene püüab end nendega tutwustada. Gi olda meie pääwil enam walmi sehaga üksi rahul, waid tahetakse ka teada, missuguste sala teede peal loodus selle seha on wal-mistanud.

Selles mõttes wõtsin fa mina ette, auustatutele Kasu-lise Kalendri lugejatele, linnu munast, nimelt aga fana munast ja tema üksilute jagude tähendusest tulewa linnu kohta, lühidelt looduse teaduse põhjusel *) juttu ajada.

Kui meie lindude ja teiste selgrooliste loomade sündimise peale waatame, siis näeme lohe, et linnud üksi munetud munades sündivad. Kuna salad, kahe-paisid ja roomajad fa elawai poegi sünnitada wõivad, funa imetajad elajad ja inimene üksi elawai järelsgugu sünnitavad, munewad ainult linnud. Üksi lind ei sündita elawai poegi. Arvatakse, et linnu seha ehitus muud signemist ei luba, kui üksi munemist, sest ei nende seha nagu laewabs on loodud, kus waha ruumi sees on. Ja kas ei ole fa lind kui üks õhu ja see laew, tesse sehas mitte liiga raskeid foormaid ette tulla ei wõi, kui tema liitumine (lendamine) mitte taslistatud ei pia saama. Selle pärast ei mune fa linnud mitte torraga p a l j u mune, nagu salad ja kahepaisid; suur munade foorm teeb linnu seha lendamise tarvis liiga raskeks. Linnu sehas on igal pool wähese ruumi eest hoolt santud. Kui meie übe muneja fana lahti läksime, koolikad ja massad wälja wõtame, siis leitame kopsude olt selgroo juurest ühe tobara moodi orgaani, „muna sarja,” mille üksilutes mar-jades, muna sopiaistes, mõnda sarwa munad on. Suuremad, piatselt munarebu suurused, on õhulese nahakese

*) Abinöu: Zeitschrift für Thiermedizin und vergleichende Pathologie. Prof. Dr. Bonnet.